Janne Salminen 28.1.2020
Kirjallinen lausunto

Perustuslakivaliokunta

Asia: Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi turvallisuusselvityslain ja ilmailulain 101 §:n muuttamisesta (HE 1/2020 vp)

1. Perustuslakivaliokunnan käsiteltävänä on ehdotus turvallisuusselvityslain ja ilmailulain muuttamisesta. Turvallisuusselvityslakiin ehdotetaan muutosta, jonka perusteella mahdollistettaisiin jatkossa perusmuotoisen henkilöturvallisuusselvityksen tekeminen henkilöistä, jotka ovat vastuussa ilmailun turvatarkastuksista, kulunvalvonnasta tai muista turvavalvontatoimenpiteistä taikka toteuttavat niitä lentoaseman turvavalvotulla alueella tai työtehtävissään muuten pääsevät itsenäisesti tälle alueelle. Samoin tarkoituksena on mahdollistaan niin sanotun suppean henkilöturvallisuusselvityksen tekeminen henkilöistä, jotka tekevät turvavalvontatoimenpiteitä muualla kuin lentoaseman turvavalvotulla alueella tai joilla on itsenäinen pääsy lentorahtiin, -postiin, -liikenteen harjoittajan postilähetyksiin ja materiaaleihin tai lennon aikana käytettäviin tarvikkeisiin tai lentoasematarvikkeisiin turvavalvontatoimenpiteiden soveltamisen jälkeen. Perusmuotoisesti turvallisuusselvitettyjen henkilöiden nuhteettomuusseurantaan sisällytettäisiin myös suojelupoliisin tiedustelutiedot ja poliisin tietoja järjestäytyneestä rikollisuudesta. Ilmailulakiin lisättäisiin lentoaseman pitäjän oikeus hakea henkilöturvallisuusselvitystä täytäntöönpanoasetuksessa tarkoitetuista henkilöistä ja luovuttaa selvityksen tietoja henkilön työnantajalle ja Liikenne- ja viestintävirastolle..

2. Sääntelyehdotuksessa on valtiosääntöoikeudelliselta kannalta kysymys henkilötietojen käsittelystä ja henkilötietojen suojasta.

Perustuslain 10.1 §:n mukaan jokaisen yksityiselämä on turvattu. Samoin perustuslain 10.1 §:ssä edellytetään, että henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla.

Perustuslakivaliokunta on arvioidessaan henkilötietojen käsittelyä koskevaa sääntelyä vakiintuneessa käytännössään katsonut, että sääntelyä on tarkasteltava perustuslain 10 §:n kannalta. Sen 1 momentin mukaan henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Perustuslakivaliokunnan käytännön mukaan lainsäätäjän liikkumavaraa rajoittaa tämän säännöksen lisäksi myös se, että henkilötietojen suoja osittain sisältyy samassa momentissa turvatun yksityiselämän suojan piiriin. Henkilötietojen suojaa koskevan säännöksen tulkintaa vaikuttaa siis sen konteksti osana yksityiselämän suojaa.

3. Perustuslakivaliokunnalla on erittäin paljon tuoretta henkilötietojen suojaa koskevaa käytäntöä.

4. Perustuslakivaliokunnan mukaan henkilötietojen suojaa koskevassa perustuslain säännöksessä kysymys on siitä, että lainsäätäjän tulee turvata kyseinen oikeus tavalla, jota voidaan pitää hyväksyttävänä perusoikeusjärjestelmän kokonaisuudessa. Käytännössä on pidetty henkilötietojen suojan kannalta tärkeinä sääntelykohteina ainakin rekisteröinnin tavoitetta, rekisteröitävien henkilötietojen sisältöä, niiden sallittuja käyttötarkoituksia mukaan luettuna tietojen luovutettavuus sekä tietojen säilytysaikaa henkilörekisterissä ja rekisteröidyn oikeusturvaa. Näiden seikkojen sääntelyn lain tasolla tulee lisäksi olla kattavaa ja yksityiskohtaista. (Ks. PeVL 14/1998 vp sekä esimerkiksi PeVL 1/2018 vp ja PeVL 14/2018 vp.)

5. Voimassa oleva turvallisuusselvityslaki on säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (PeVL 3/2014 vp).

6. Perustuslakivaliokunta ei ole pitänyt turvallisuusselvitysmenettelyä tai luotettavuuslausuntokäytäntöä valtiosääntöoikeudellisesti erityisen ongelmallisena (PeVL 3/2014 vp, PeVL 21/2001 vp, PeVL 39/1997 vp, PeVL 29/1997 vp ja PeVL 8/1995 vp).

7. Käsillä oleva ehdotus koskee jo olemassa olevissa puitteissa

a) turvallisuusselvitysten kohteena olevien ihmisten piirin laajentamista ja
b) näistä henkilöistä selvitysten tekemiseksi hankittavien tietojen alan laventamista.

Myös ehdotetuilta osin selvitysten kohteen laajentamisen osalta henkilötietojen suojaa rajoittavan turvallisuusselvitysmenettelyn taustalla on perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävä ja painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatima peruste. Ehdotuksella ei muuteta sääntelyä, jonka on katsottu täyttävän suhteellisuusperiaatteen vaatimukset. Tavanomaiset lakiin jo sisältyvät kohteen asemaa ja oikeuksia koskevat sääntelyt koskevat myös ehdotuksen tarkoittamia henkilöitä.

Minulla ei ole valtiosääntöoikeudelliselta kannalta huomautettavaa tältä osin ehdotuksen johdosta. Sääntelyehdotus mahtuu käsitykseni mukaan perustuslakivaliokunnan aikaisemmin tässä kontekstissa luomien valtiosääntöisten edellytysten puitteisiin.

8. Esitykseen sisältyy tietojen luovuttamista koskevaa sääntelyä. Tiedon luovutusta koskevat säännökset on ehdotetussa muodossa osin sidottu luovuttamisen välttämättömyyteen. Luovutettavat tiedot ja luovuttamisen tarkoitus ilmenevät suoraan säännöksistä tai asiaan muutoin sovellettavasta sääntelystä.

9. Näin ollen tältäkin kannalta sääntelyehdotus täyttää perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännöstä ilmenevät periaatteet, jotka koskevat tietojen luovuttamista tai siirtämistä toisen tahon käyttöön (ks. esim. PeVL 17/2016 vp). Tämän vuoksi minulla ei ole valtiosääntöoikeudelliselta kannalta huomautettavaa sääntelyehdotuksesta tältäkään osin.